

Univerzita
Pardubice
Fakulta
filozofická

Katedra: religionistiky

Akademický rok: 2015/2016

Posudek vedoucího diplomové práce

Jméno autora: Bc. Adéla Prokšová

Název tématu: Náboženská (in)tolerance v habsburské monarchii

Adéla Prokšová si pro svou diplomovou práci zvolila náročné a v dostupné odborné literatuře zatím v dané podobě nezpracované téma na pomezí religionistiky a historie. Rozebírala v ní problematiku náboženské snášenlivosti ve středoevropské habsburské monarchii z let 1526–1918 v kontextu náboženských dějin Západu a různých modelů tolerance a intolerance. Při zpracovávání tohoto tématu vycházela za zadání a splnila vše, co v něm bylo požadováno.

Práce je přehledně rozdělena na dvě úvodní kapitoly (z nichž první je věnována pojmu „tolerance“ a uvedení do problematiky tolerance v pramenech křesťanství a druhá postojům k toleranci v dějinách Západu se zaměřením na novověk) a třetí, hlavní část práce, rozebírající náboženskou politiku jednotlivých habsburských panovníků.

Za oceněníhodné považuji autorčino vycházení z dobře vybraných teoretických konceptů, především z religionistického přístupu k problematice náboženské tolerance v práci Gustava Menschinga *Tolerance a pravda v náboženství*. Menschingovo rozlišení obsahové a formální tolerance i obsahové a formální intolerance je představeno v první kapitole a dobře využíváno v hlavní části práce.

Teorii střídání paradigmat v dějinách křesťanství podle Hanse Künga studentka využívá vlastním, „tvůrčím“ způsobem, což není hodno kritiky, ale naopak uznání. Autorka má např. plné právo rozdělit pro účely své práce Küngovo *osvícensko-moderní paradigma* do dvou myšlenkových modelů (osvícenského a liberálně-moderního); nepřesné je ovšem tvrzení na s. 25, že od Künga „bylo převzato paradigma osvícenské“.

Zapochybovat bych si dále dovolil o pisatelčinu tvrzení ze s. 18, že v celých dějinách křesťanství jsou pro církve zásadní patristické „výpovědi otců v otázkách tolerance“. (Kdyby tomu tak opravdu bylo, stěží by přicházel do úvahy např. novodobý odklon křesťanské teologie od patristické tradice antijudaismu.)

Úvodní kapitoly jsou však vesměs vhodně zaměřeny na faktory související s postoji k toleranci u habsburských panovníků, rozebíranými v hlavní části práce. Poučenost o těchto faktorech historického, teologického a politického rázu pisatelce umožňuje vyvarovat se jednostranných schémat a dospívat k vyváženým závěrům.

Pisatelka si ovšem svůj úkol zjednodušila tím, že se v práci nezabývala všemi habsburskými zeměmi ani všemi s nimi spojenými náboženskými menšinami. Také míra pozornosti, kterou věnovala jednotlivým panovníkům, je různorodá. Toto selektivní zaměření lze vzhledem k šíři zpracovávaného tématu akceptovat jako nevyhnutelné. Lze si však klást otázku, nakolik je dostatečně či přesvědčivě zdůvodněna disproporčnost textu. Faktem je, že zatímco první část závěrečné kapitoly věnovaná Ferdinandovi I. má skoro sedm stran, např. Karlovi VI. (v českém historickém povědomí silně „prožívanému“ panovníkovi jiráskovské *doby temna*) je věnováno jen několik odstavců. Autorka dále nevěnovala pozornost např. ani (z hlediska „habsburské“ tematiky jistě ne nevýznamnému) vymření Habsburků po meči a proměně habsburského rodu v rod habsbursko-lotrinský.

Vykreslení náboženské politiky habsburských vládců je vcelku přesvědčivé. Autorka rozumí způsobu, jakým habsburští panovníci chápali svou roli v rovině jak politické, tak náboženské, a zajímavě ukazuje, že přesvědčení o vlastním nábožensko-politickém poslání mohlo být spojeno nejen s intolerancí, ale i s tolerancí. Stranou její pozornosti nezůstávají ani rozdíly v osobní zbožnosti jednotlivých Habsburků, která se např. u nadkonfesijního křesťana Maxmiliána II., konfesionalisty Ferdinanda II. a osvícence Josefa II. nesmírně lišila. Právě např. u Maxmiliána II. dobře ukazuje nezřídka existující napětí mezi osobní náboženskou orientací a politickými zájmy. Ocenit lze mj. i pojednání o Rudolfovi II. na s. 53–58, nečernobíle vysvětlující jeho ve vztahu k toleranci nejednoznačnou politiku. Dobré je také srovnání Františka Josefa s papežem Piem IX. na s. 85, z nějž habsburský císař vychází jako tolerantnější než „oficiální“ katolicismus jeho doby. V kontextu zasazování tolerance a intolerance habsburských panovníků do dobových souvislostí se pohybuje i závěrečné shrnutí výsledků práce.

Studentka prokázala slušnou fundovanost a orientaci v základní literatuře. Bibliografie použitých zdrojů nicméně není příliš bohatá a až na tři anglické tituly obsahuje jen položky v češtině.

Věcné chyby se v práci objevují jen ojediněle. Zmínil bych nicméně mylné datování začátku vlády Habsburků ve Svaté říši římské rokem 1440 na s. 42 (správným letopočtem je rok 1437, kdy se po smrti Zikmunda Lucemburského stal jeho nástupcem Albrecht Habsburský). Nepřesné je i označení počátku stavovského povstání z roku 1618 za „druhou pražskou defenestraci“ na s. 59 (v historické literatuře se obvykle mluví o třech pražských defenestracích z let 1419, 1483 a 1618).

Ani pravopisné chyby a překlepy nejsou četné. Na s. 24 ovšem zaráží pasáž „v Ježíši Kristu je jedem šech dob“. Na s. 65 je Leopold I. svérázně označen za „za nerozvážného a umírněného panovníka“. Problém představuje chaotické psaní velkých a malých písmen (autorka např. střídavě píše „habsburská monarchie“ a „Habsburská monarchie“). Z dalších nedostatků musím zmínit skutečnost, že ve výtisku, který jsem měl k dispozici, strana 39 následuje až za stranou 43.

Uvedené nedostatky nejsou ve srovnání s klady práce závažné, proto se domnívám, že by předložený text mohl být hodnocen stupněm výborně (tj. 1).

V Brně dne 12. ledna 2016

Mgr. Vít Machálek, Dr. Th.D.